

Lezen, bibliotheek en jongeren

Cijfers uit de Jeugdmonitor Zeeland

www.dezb.nl

wij zijn
vol van Zeeland

Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg
Postbus 8004
4330 EA Middelburg

T 0118 654000
info@dezb.nl

Planbureau
en Bibliotheek
van Zeeland

Lezen, bibliotheek en jongeren

Cijfers uit de Jeugdmonitor Zeeland

Colofon

© ZB 2018

Samenstelling

Wim van Gorsel

Eindredactie

Martin Cox

ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland

Kousteensedijk 7

4331 JE Middelburg

Postbus 8004

4330 EA Middelburg

Telefoon (0118) 654000

www.dezb.nl

info@dezb.nl

Ontwerp / druk

ZB

ZB| Planbureau
en Bibliotheek
van Zeeland

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	5
1.1 Inleiding	5
1.2 Leesgedrag en bibliotheekbezoek: Jeugdmonitor Zeeland	5
2. Jeugdmonitor Zeeland.....	7
2.1 Leeswijzer	7
2.2 Jonge kinderen	7
2.3 Basisschoolleerlingen	9
2.4 Scholieren VO.....	10
2.5 Jongvolwassenen	13
3. Samenvattende conclusies	15

1. Inleiding

1.1 Inleiding

Steeds meer deskundigen zijn ervan overtuigd dat lezen een zeer belangrijke factor van betekenis is voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Door het regelmatig in aanraking komen met boeken - via prentenboeken, voorleesboeken, kinder- en jongerenboeken - neemt de woordenschat snel toe en wordt de cognitieve en emotionele ontwikkeling sterk bevorderd. Wie met boeken opgroeit, zowel thuis als op school, is op latere leeftijd op allerlei terreinen (werk, privé, schoolloopbaan) meestal kansrijker dan wie deze gelegenheid niet heeft gehad¹.

Op het brede terrein van lezen neemt de Bibliotheek een centrale plaats in. Immers, nadat kinderen op zeer jonge leeftijd vooral thuis en op de (voor)school voor het eerst in aanraking kwamen met het geschreven woord, wordt deze taak in de loop van de jaren meer en meer overgenomen door de Bibliotheek. Het kan hierbij zowel om de schoolbibliotheek als om de openbare bibliotheek gaan.

1.2 Leesgedrag en bibliotheekbezoek: Jeugdmonitor Zeeland

Op het gebied van het leesgedrag van jongeren en bibliotheekbezoek in Zeeland zijn er diverse gegevensbronnen beschikbaar. Een daarvan is de **Jeugdmonitor Zeeland**.

De Jeugdmonitor Zeeland bestaat uit een set van vier vragenlijsten waarin een groot aantal vragen wordt gesteld over leven en welbevinden. Er is een vragenlijst voor ouders van jonge kinderen (3-4 jaar), voor kinderen uit groep 6 op de basisschool, voor scholieren uit klas 3 van het voortgezet onderwijs en voor jongvolwassenen (21-23 jaar). Elke vragenlijst wordt eens in de vier jaar afgenomen. Omdat gewerkt wordt met vrijwel dezelfde vragenset is het mogelijk eventuele trends te achterhalen.

Binnen de vragenreeksen van de Jeugdmonitor Zeeland is het onderwerp **lezen en bibliotheekbezoek** altijd een vast onderdeel.

1. Zie ook: Stichting Lezen, 'BoekStart maakt baby's slimmer', (Amsterdam, 2015) en Stichting Lezen, 'Meer lezen beter in taal', (Amsterdam, 2015)

2. Jeugdmonitor Zeeland

2.1 Leeswijzer

In onderstaande paragrafen worden de uitkomsten van de vragen uit de Jeugdmonitor Zeeland gepresenteerd over leesgedrag en bibliotheekgebruik.

In paragraaf 2.2 wordt aandacht besteed aan leesgedrag van jonge kinderen in Zeeland, in paragraaf 2.3 aan het leesgedrag en bibliotheekbezoek van Zeeuwse basisschoolleerlingen. Paragraaf 2.4 gaat in op Zeeuwse scholieren op de middelbare school. Hoe vaak lezen zij een boek? Hoe frequent maakt deze categorie gebruik van de Bibliotheek? In paragraaf 2.5 is aandacht voor de vraag hoeveel uur per week jongvolwassenen lezen. In hoeverre verschilt dit als onderscheid wordt gemaakt naar achtergrondkenmerken van de respondenten?

Het verslag wordt afgesloten met hoofdstuk 3, waarin de belangrijkste conclusies worden samengevat.

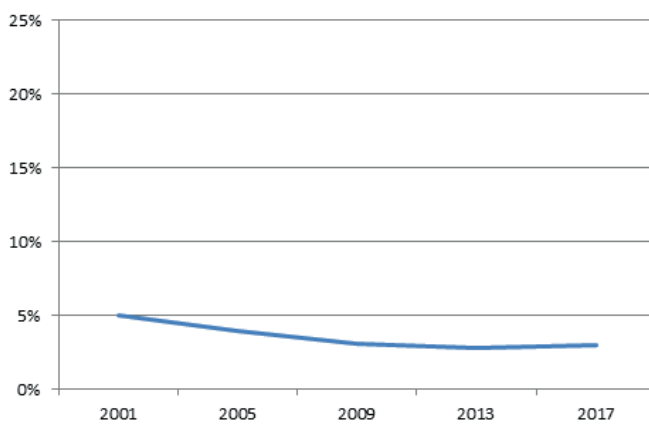
2.2 Jonge kinderen

2.2.1 Voorlezen

Bijna vier op de vijf ouders (77%) van jonge kinderen in Zeeland gaf in 2017 aan elke dag of bijna elke dag voor te lezen. Dit is een fractie minder dan bij de peiling in 2013 (78%). In 2001 was dit 74%.

Het aandeel dat nooit voorleest nam in die periode (2001-2017) significant af van 5,0% (2001) naar 3,0% (2017) (figuur 1)².

Figuur 1: Ouders van jonge kinderen die nooit voorlezen, 2001-2017 (%), Bron: JM)³

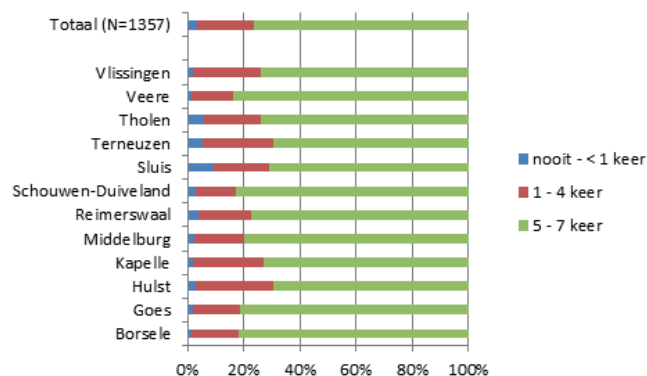

2. Gebruikte testen: Chi-square, waarbij $p < 0.05$

3. 2001: N=2583, 2005: N=2625, 2009: N=1950, 2013: N=1355, 2017: N=1358

De gemeenten Veere (84%), Schouwen-Duiveland (83%), Borsele (82%) en Goes (82%) tellen het hoogste aandeel ouders dat vijf tot zeven keer per week voorleest. Sluis (9%) is de gemeente met het hoogste percentage ouders dat nooit voorleest (figuur 2).

Figuur 2: Voorlezen van jonge kinderen (3-4 jaar) per gemeente, 2017 (Bron: JM)⁴

Bij het inzoomen op de achtergrondkenmerken van de ouders van jonge kinderen kan een aantal ‘risicofactoren’ worden onderscheiden die een negatieve invloed zouden kunnen hebben op de ontwikkeling van jonge kinderen. Als in de cijfers het verband tussen het wel of niet vóórkomen van deze factoren en de voorleesfrequentie geanalyseerd wordt, blijkt dat sommige risicofactoren een significant negatief verband laten zien. Met andere woorden: in eenoudergezinnen, gezinnen met een laag inkomen, met een slechte woonsituatie, laagopgeleid en/of met een zeer temperamentvol en/of druk kind lezen ouders hun jonge kinderen significant minder vaak voor.

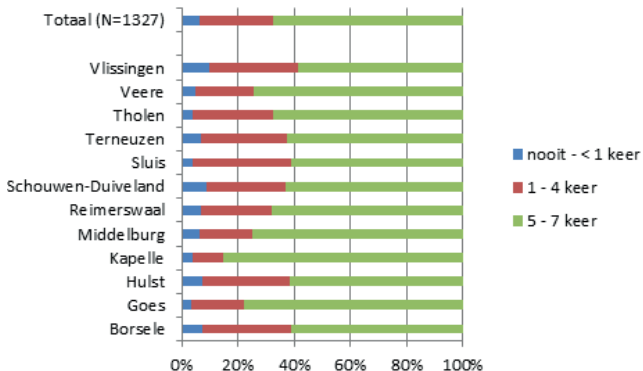
2.2.2 Zelf lezen

Over het zelf lezen van boeken waren in de vragenlijst van 2017 geen vragen opgenomen. Daarom onderstaand de cijfers over 2013.

Tweederde van de ouders van jonge kinderen (68%) gaf in 2013 aan dat hun kind vijf tot zeven keer per week zelf leest. Dit is significant meer dan in 2009 (58%). Zes procent antwoordde dat hun kind nooit zelf las. Vier jaar eerder was dit nog 10%.

Figuur 3 geeft de bovenstaande resultaten weer per gemeente. Hieruit blijkt dat bij het zelf lezen de gemeente Kapelle het best scoort. Ruim 85% van de jonge kinderen leest hier (vrijwel) dagelijks zelf. In Vlissingen is dit aandeel het geringst (59%). Dit is ook de gemeente met het hoogste aandeel jonge kinderen dat (vrijwel) nooit leest.

Figuur 3: Zelf lezen door jonge kinderen (3-4 jaar) per gemeente, 2013 (Bron: JM)⁵

4. Omdat de gemeente Noord-Beveland te weinig respondenten telde zijn de cijfers voor deze gemeente niet verwerkt in Figuur 2.
 5. Gebruikte testen: Chi-square, waarbij $p < 0.05$.

Als nader ingezoomd wordt op andere achtergrondkenmerken van de jonge kinderen blijken er nauwelijks significante verschillen te bestaan. Opvallend is dat kinderen in een slechte woonsituatie significant vaker zelf lezen. Maar misschien is dit niet zo onlogisch. Het ontbreken van goede buitenspeelmogelijkheden zou in dit geval een positief effect kunnen hebben op een binnenactiviteit als lezen.

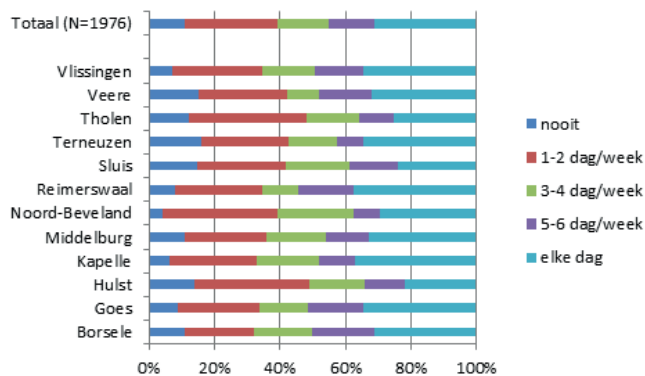
2.3 Basisschoolleerlingen

2.3.1 Boek lezen

Ook aan basisschoolleerlingen (groep 6) werden in de Jeugdmonitor Zeeland in 2014 vragen gesteld over hun leesgedrag en bibliotheekbezoek. Uit deze cijfers blijkt dat bijna een derde van de leerlingen (31%) elke dag een boek leest en 14% vijf tot zes dagen per week. Deze percentages liggen iets hoger dan bij de peiling in 2010 (resp. 30% en 11%)⁶. Elf procent gaf aan in hun vrije tijd nooit een boek te lezen. In 2010 was dit 12%.

In figuur 4 is grafisch weergegeven hoe de bovenstaande cijfers zich verhouden tot de woongemeente van de leerlingen.

Figuur 4: Boeken lezen door basisschoolleerlingen (groep 6) per gemeente, 2014 (Bron: JM)⁷

Uit figuur 4 blijkt dat Reimerswaal het hoogste percentage (38%) leerlingen telt dat elke dag een boek leest. Op korte afstand volgen Kapelle (37%), Goes (35%) en Terneuzen (35%). Terneuzen (16%) telt verhoudingsgewijs het grootste aantal leerlingen dat nooit een boek leest.

Uit nadere analyse blijkt verder dat meisjes significant vaker een boek lezen dan jongens. Jongens lezen significant vaker stripboeken, meisjes vaker een tijdschrift⁸.

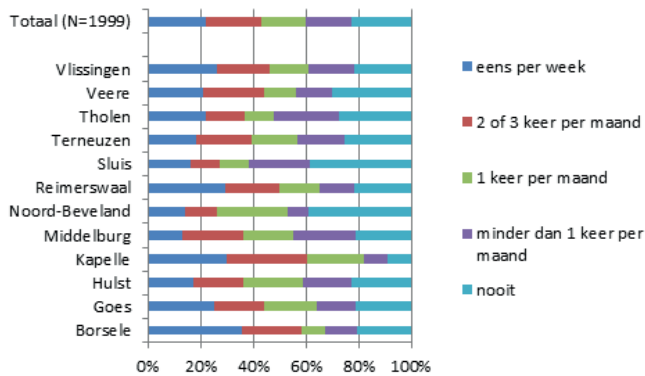
2.3.2 Bibliotheekbezoek

22% van de Zeeuwse basisschoolleerlingen bezoekt eens per week de Bibliotheek of Bibliobus. Dat is iets minder dan in 2010 (24%) en een fractie lager dan in 2003 (23%). 21% van de leerlingen komt 2 tot 3 keer per maand in de Bibliotheek of Bibliobus, 17% doet dit één keer per maand, eveneens 17% minder dan 1 keer per maand. Van de basisschoolleerlingen antwoordde 23% nooit in de 'Bieb' of Bibliobus te komen, evenveel als vier jaar geleden. In 2003 was dit nog 20%.

In figuur 5 is weergegeven hoe de bovenstaande cijfers uitvallen per gemeente.

6. Bij de peilingen in 2003 en 2006 werden andere vragen(categorieën) gebruikt. Daardoor zijn de antwoorden uit die peilingen niet goed vergelijkbaar met die van 2010 en 2014.
 7. Omdat het aantal respondenten uit Schouwen-Duiveland te laag was om representatieve uitspraken over te doen, zijn de gegevens voor deze gemeente niet weergegeven.
 8. Gebruikte testen: Chi-square, waarbij $p < 0.05$

Figuur 5: Bibliotheekbezoek door basisschoolleerlingen (groep 6) per gemeente, 2014 (Bron: JM)⁹

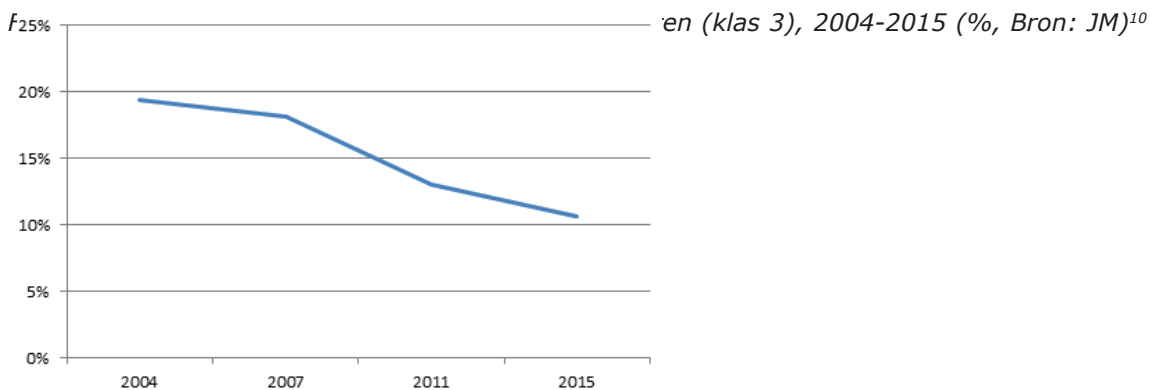
Uit figuur 5 blijkt dat Borsele het hoogste aandeel basisscholieren telt dat eens per week een Bibliotheek bezoekt (36%), Middelburg het laagste (13%). Het percentage leerlingen dat nooit een Bibliotheek bezoekt ligt het hoogst in de gemeente Noord-Beveland (39%), gevolgd door de gemeente Sluis (38%).

Nadere analyse wijst uit dat meisjes vaker een Bibliotheek bezoeken dan jongens. Gezien het feit dat ze ook significant vaker lezen is dit geen verrassing.

2.4 Scholieren VO

2.4.1 Boek lezen

In 2015 gaf 11% van de Zeeuwse scholieren (klas 3 VO) aan elke dag in een boek (of: E-book) te lezen. Dit is iets minder dan vier jaar geleden (13%) en duidelijk minder dan in 2004 (19%) (figuur 6). Het aandeel dat slechts heel af en toe een boek leest nam daarentegen toe van 27% (2004) tot 40%.

In figuur 7 zijn de bovenstaande cijfers uitgesplitst per gemeente¹¹. Hieruit blijkt dat Tholen het hoogste aandeel scholieren telt dat elke dag een gedeelte van een boek leest (14%). Sluis is de gemeente waar dat het minst wordt gedaan (7%). Samen met Hulst (46%) behoort Sluis (45%) ook tot de gemeenten met het hoogste aandeel scholieren dat slechts heel af en toe een boek ter hand neemt.

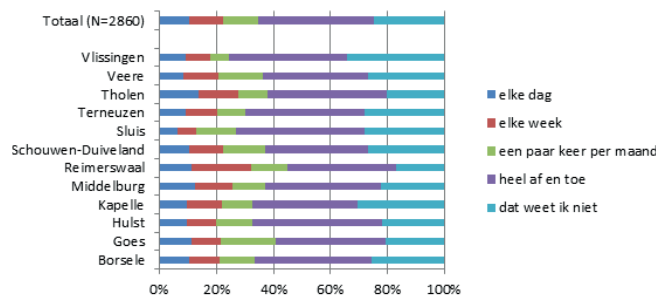
9. Gebruikte testen: Chi-square, waarbij $p < 0.05$.

10. 2004: N=3463, 2007: N=2900, 2011: N=3070, 2015: N=2860.

11. Evenals bij de ouders van jonge kinderen was het aantal respondenten uit Noord-Beveland onder de scholieren te laag om representatieve uitspraken te kunnen doen.

Uit nadere analyse blijkt dat de leesfrequentie van de scholieren sterk samenhangt met achtergrondkenmerken. Meisjes, VWO-ers en jonge scholieren (14 jaar) lezen relatief vaak. Jongens, scholieren op het voortgezet speciaal onderwijs en oudere scholieren (15/16 jaar) pakken niet zo snel een boek.

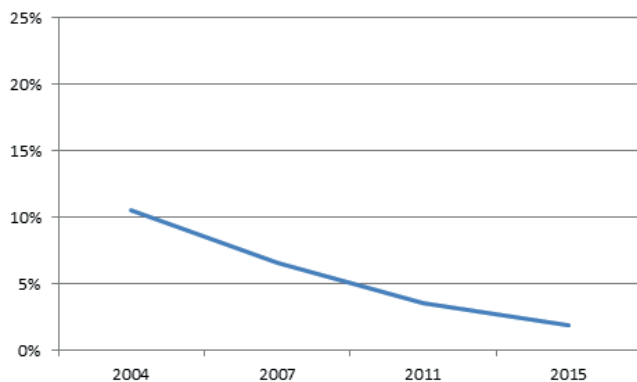
Figuur 7: Boeken lezen door scholieren (klas 3) per gemeente, 2015 (Bron: JM)

2.4.2 Bibliotheekbezoek

In 2015 gaf 2% van de scholieren aan tenminste een keer per week in de Bibliotheek (niet: mediatheek op school¹²) te komen. Dit is minder dan vier jaar eerder, toen 4% dit antwoord gaf. In 2004 bezocht nog 11% van de scholieren wekelijks een Bibliotheek (figuur 8).

Figuur 8: Tenminste een keer per week bibliotheekbezoek door scholieren, 2004-2015 (% , bron: JM)¹³

Ruim driekwart van de scholieren (77%) antwoordde zelden of nooit in een Bibliotheek te komen. Vier jaar eerder, in 2011, was dit nog 71%, in 2004 was dit 51%.

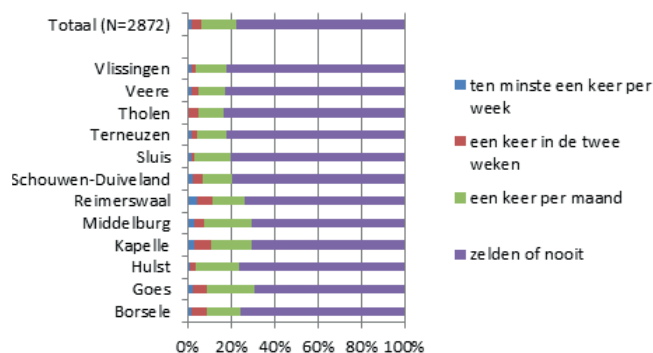
In figuur 9 is het bibliotheekbezoek weergegeven per gemeente. Hieruit blijkt dat Reimerswaal het hoogste percentage scholieren telt dat wekelijks naar een Bibliotheek gaat (4,3%). In Tholen is dat het laagste aandeel¹⁴. Tholen is de gemeente met het hoogste aandeel scholieren dat zelden of nooit in een Bibliotheek komt (83%).

12. NB: In sommige plaatsen in Zeeland is de Bibliotheek op School tevens de openbare bibliotheekvoorziening.

13. 2004: N=3453, 2007: N=2905, 2011: N=3075, 2015: N=2870.

14. Idem voetnoot 10.

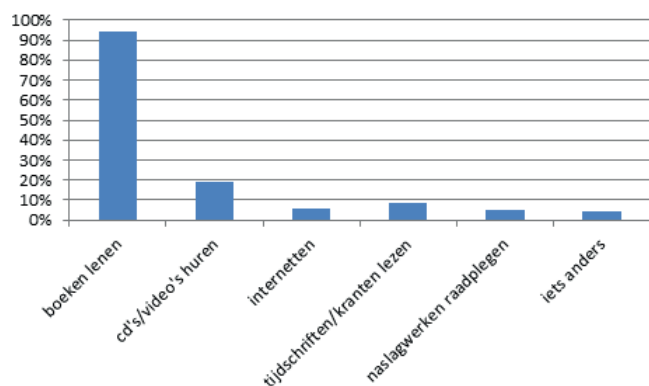
Figuur 9: Bibliotheekbezoek door scholieren (groep 3) per gemeente, 2015 (Bron: JM)

Verdere analyse van de cijfers wijst uit dat ook onder de scholieren meisjes significant vaker naar de Bibliotheek gaan dan jongens. Tevens neemt het bibliotheekbezoek af bij het stijgen van de leeftijd¹⁵.

Van degenen die tenminste een keer per maand in de Bibliotheek komen, werd ook gevraagd wat ze in de Bibliotheek doen. Men kon daarbij meerdere antwoorden geven. In de onderstaande figuur 10 de antwoorden.

Figuur 10: Activiteiten in bibliotheek door scholieren (groep 3) per gemeente, 2015 (Bron: JM)¹⁶

Scholieren bezoeken de Bibliotheek vooral om boeken te lenen. Bijna één op de vijf scholieren gaat (evt. daarnaast) naar de Bibliotheek om cd's of dvd's te lenen. Internetten, tijdschriften of kranten lezen of naslagwerken inzien, neemt onder hen een minder belangrijke plaats in.

15. Gebruikte testen: Chi-square, waarbij $p < 0.05$

16. Boeken lenen: $N=602$, Cd's/video's huren: $N=123$, Internetten: $N=39$, Tijdschriften/kranten lezen: $N=53$, Naslagwerken raadplegen: $N=32$, Iets anders: $N=28$.

2.5 Jongvolwassenen

Naast scholieren werden ook jongvolwassenen (21 t/m 23 jaar) benaderd met een vragenlijst. Ook in deze enquête is een vraag over het leesgedrag opgenomen. Gevraagd werd hoeveel uur men gemiddeld per week besteedt aan een aantal mogelijke vrijetijdsbestedingen, waaronder lezen.

Uit de cijfers blijkt dat jongvolwassenen in 2016 gemiddeld 2,41 uur per week lezen. Dit is iets minder dan in 2012 (2,58 uur). In 2004 was dit nog 3,11 uur. Er is dus sprake van een trend naar een ontwikkeling van minder lezen.

Als nader ingezoomd wordt op de cijfers van 2016 zijn er significante verschillen tussen te onderscheiden sociale categorieën. Zo lezen vrouwen (2,84 uur) gemiddeld significant vaker dan mannen (2,00 uur), inwoners van stedelijke gemeenten (2,77 uur) significant vaker dan inwoners van plattelandsgemeenten (2,17 uur) en allochtonen (3,45 uur) opvallend veel vaker dan autochtonen (2,34 uur)¹⁷.

De grootste verschillen zien we als we de jongvolwassenen onderscheiden naar opleidingsniveau. Mensen met een vwo/gymnasiumopleiding lezen gemiddeld het meest: 4,63 uur per week; gevolgd door universitair opgeleiden (4,34 uur). Jongvolwassenen met een vmbo/mavo-opleiding (1,60 uur), mbo (2,02 uur), vso (2,22 uur) of alleen basisschool (2,24 uur) blijven hierbij ver achter.

17. Gebruikte testen: T-toets, waarbij $p < 0.05$

3. Samenvattende conclusies

Analyse van gegevens uit de Jeugdmonitor wijst uit dat zich een afname van de leesfrequentie manifesteert onder Zeeuwse scholieren in het voortgezet onderwijs en onder jongvolwassenen. Onder jonge kinderen en basisschoolleerlingen is dit niet het geval. Onder drie- en vierjarigen is zelfs sprake van een toename van het aandeel kinderen dat zelf leest. Bij basisschoolleerlingen werd ook een lichte stijging gezien.

Onder alle leeftijdscategorieën is daarnaast een sterke samenhang tussen de sociale achtergrond van de jongeren en de leesfrequentie te zien. Onder jonge kinderen worden kinderen in eenoudergezinnen, gezinnen met een laag inkomen, met een slechte woonsituatie, met laagopgeleide ouders en/of zeer temperamentvolle kinderen significant minder vaak voorgelezen dan kinderen waarbij dit niet het geval is. Onder basisschoolleerlingen en scholieren op de middelbare school zijn meisjes 'betere' lezers dan jongens en in het VO lezen hoger opgeleiden vaker dan lager opgeleiden. Deze patronen zijn overigens ook onder jongvolwassenen te zien. Vooral laagopgeleide mannen lezen relatief weinig.

Op de middelbare school neemt het lezen af bij het stijgen van de leeftijd. Dit manifesteert zich ook in een lager bibliotheekbezoek van jongens en de wat oudere scholieren.

Onder basisscholieren is geen sprake van een grote daling van het bibliotheekbezoek. Deze doet zich wel voor onder scholieren in het voortgezet onderwijs.